

НОВЕЛА Ю. ЛИПИ «ЗУСТРІЧ ЛІТЕРАТОРІВ»
(ПОКОЛІННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ «БАТЬКІВ» І «ДІТЕЙ»)

Левицька Н.Є.

Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Сімферополь

У статті досліджено характер двох типів творчої української інтелігенції.

Ключові слова: покоління, новела, характер, інтелігент, концепція, мистецтво

Мета статті – дослідити характер двох типів творчої української інтелігенції.

Актуальність новели “Зустріч літераторів” вихоплює третьорядний епізод київської революційної дійсності з осені 1917 року: цілком випадково, на вулиці, щойно спостерігши криваву сутичку синьожупанників із червоногвардійцями, старий “літерат” Приступко зустрічає представника творчої молоді Єрлеця. Той запрошує його до себе додому з метою почути думку відомого письменника й “керманича белетристичного відділу української газети” про свою творчість. Між ними відбувається творчий діалог – звірлива нічна розмова. Хоч, власне кажучи, говорить лише Приступко: про те, що молодий літератор підтримує розмову, довідуємося лише з його коротких реплік та авторських ремарок.

Образ літературного авторитета в новелі підкреслено типажний: “Сам Приступко, як і більшість українських письменників, був чистим ліриком і свій ліризм тепер із приємністю виявляв і підкреслював. Це було щось, мовби стара панна оповідала про свої бали молодости” [1, с.73]. Характер Приступка виявляється в його ставленні до творів, що їх читає молодий літератор. Слухаючи, “мав лице скупчене, майже поліційно уважне, і час від часу тесав яскраві фрази, запиваючи їх ковтками чорної кави...”

Будова речень, походження, місце і запах слова, правильність тону, паралелі у своїх і в чужинців Приступко швидко знаходив, ганив, подивляв...

Приступко був знаний як пурист і безпощадний пурист” [1, с.73].

Слухаючи твори колеги-початківця, старий літератор передовсім намагається з’ясувати: хто перед ним. Нарешті, почувши текст, який припав до душі, він вигукує: “– Це і я хотів би так написати!” [1, с.73]. Єрлець сприймає ці слова як найвищу похвалу: “– Ви хочете сказати, що воно таке ж добре, як і ваші речі? – червоніючи щасливо, насторожився Єрлець. І раптом приник, бачучи, що Приступко по цих словах підвівся, сивогривий, великий і розлючений” [1, с.74].

Далі Приступко, щиро схвилюваний талантом молодого літератора, виголошує монолог, кристалізуючи свій мистецький досвід задля того, щоб окреслити перед Єрлецем нові шляхи мистецтва, котрі уявляються крізь призму його досвіду. Ю. Липа зображує зустріч двох поколінь українських літераторів, двох типів

письменників – дорогоцінний момент передачі творчого досвіду й порозуміння різних генерацій. Можливо, у новелі “Зустріч літераторів” трансформувалися незабутні враження від реальних зустрічей письменника (на той час – одеського гімназиста) із класиками нашої літератури – В. Самійленком та І. Франком. Довести це зараз неможливо з огляду на відсутність відповідного матеріалу, однак можемо говорити про певну типологічну схожість. Сцену зустрічі представників різних літературних поколінь виписує Ю. Липа на тлі революційного Києва: “За вікном була темрява і хаос, може, єдиним світлом там були полум’я вибухів та вогники й іскри пострілів” [1, с.74]. Освітлена тепла кімната, в якій спілкуються літератори, видається осередком упорядкованості й людського тепла. Це увиразнює призначення мистецтва слова впорядковувати й осередчувати світ. Стара література, до якої належить Приступко, несла народові духовне світло і зробила все, що змогла в тих обставинах, у яких змушена була працювати. Відверта, навіть жорстока до себе сповідь Приступка звучить як творчий підсумок його діяльності, але більшою мірою – як заповіт, його бачення майбутнього шляху мистецтва:

“– Слухай, хто такий я?.. Я є спадок, я є підрахунок дрібної течійки, котра дзюркотіла донині через стару українську шляхту, через українофілів, радикальне українство. Тепер це не може бути течійкою, тепер, ви чуєте ці кулі, це народ промовляє. Це він, що жив досі, як сновида, що, як колосальний сновида під чужою владою, опановував нові й нові землі, це він промовляє.

І мені здається (я не історик), дійшовши до моря, заповнивши всі спірні землі довкола, ставши в тривалих границях, прокинувся велет-сновида, і тепер прийшов час на найвище довершення і початок творчий – державу. Починаємо, і може вперше по Батисвії навалі – з широким розмахом... А я? А моя творчість? Вона зв’язана зі своїм часом. Мій час однак був малий. Малий час” [1, с.74-75].

Приступко наголошує: з новою епохою (XX століття) відкрився для України великий, історичний час. Він потребує нового мистецтва: час переіменувати дійсність народною мірою правди. Старе мистецтво і чин старих митців належать минулому. Легко припустити, що, апологетизуючи нове, Приступко стає проповідником модернізму. Однак не все так просто. Модернізм, скажімо, заперечував традицію, а старий “літерат”, діагностуючи творчість колеги-початківця, заявляє:

“...Так, ви не є з тих роззухвалених і сірих письменників без традиції і без літератури в своїх творах. Ви вчилися, ви вчитесь. У кожному вашому творі все є обмислене і все є живе: кожний ваш твір має свій закон...” [1, с.74].

До естетичного минулого, непотрібного сучасності, старий майстер рівною мірою відносить і сентиментальне народництво, й “мистецтво для мистецтва”. Ідучи цим шляхом, перспективний молодий літератор, навіть домігшись успіхів у царині художньої майстерності, буде всього лише н-ською копією попередників:

“– Отож, тому болісно мені сказати: ви пишете, як я. Тобто: ви є непотрібні, бо я вже своє виконав.

Не вітряки інтелігентської буденщини, не сморід мужицького пригнічення, та й не Афонська гора естетів, а щось інше тепер буде на чолі. Тим іншим жийте, з тим іншим ідіть. Треба бути консеквентним. Старе минуло, ідіть з тим іншим” [1, с.75].

Природно, молодий літератор намагається з’ясувати, “що ж то є інше” й “де його шукати”? Приступко знає лише половину відповіді, а саме – де шукати:

“– Ніч довкола, стрілянина рясна та й тільки. Шукайте іншого: може, воно в героях, може воно в відважних, може просто в бандитах, а завжди в людях...”

Приступко замовк: він сам не звик розв’язувати так питання. Це було якесь чортівське наводження. Він сам себе боявся розуміти: а чи ж розумів його молодий чоловік?” [1, с.75].

Мета новели “Зустріч літераторів” якраз і полягає в тому, чи зрозуміють один одного представники двох літературних поколінь. “Люди так глибоко не розуміють один одного” [1, с.75], – думає старий Приступко. Він виклав свої погляди, “розкрився” перед колегою і чекав його відповіді. Невідомо, чи дочекався б він чогось, крім невиразних слів початківця, якби в їхній діалог не втрутилося те, що досі було за вікнами затишної квартири, в іншому просторі. У двері постукав поранений телеграфіст і попросив Єрлеця занести записку до штабу синьожупанників: у тяжкому стані опинилася сотня українських козаків, потребувала допомоги. Молодий літератор відразу ж почав збиратися, незважаючи на благання сестри “не губити себе”, не покидати її” [1, с.76]. Вже на порозі Єрлець звернувся до старого літературного авторитета:

“– Мені здається, я зрозумів вас...” [1, с.76].

Його жест-індекс, значення котрого легко прочитується, є відповіддю на запитання Приступка. “Інше”. Нове – не в пошуку нових мистецьких “ізмів”, воно за берегами естетичного, в самому житті, в гострій конкретиці життя, сфокусованій тієї ночі на вуличних боях між загонами української армії та більшовиками. Старий Приступко залишається у затишному замкнутому просторі квартири. Єрлецева сестра, “плачучи й нарікаючи нишком” [1, с.76] стелить йому ліжко. Приступко підходить до вікна, слухаючи “трохи пострілів”, замислюється, раптом “погляд його упав на софу. Там лежали недбало розкинені, дрібно записані кавалки паперу” [1, с.76].

Неважко розшифрувати символіку цього оповідання: стара література й та нова, яка їй наслідувала, залишаються в ізолюваному естетичному просторі. Відповідь на запитання, яким має бути нове мистецтво – там, у кривавому хаосі життя. Знайти відповідь можна лише безпосередньо включившись у боротьбу. Отже, відповідь – у діянні, в чині. Концепція героїчного мистецтва, апологетом якого був Ю. Липа, передбачає не тільки створення героїчного характеру в ідеальній дійсності художнього твору, а й відповідного до концепції героїчного чину самого митця.

У короткій новелі “Зустріч літераторів” автор окреслює виразні силуети (до речі, “сильвета” – його улюблене слово) двох типів творчої української інтелігенції, умовно кажучи – старої і нової, з поколінь літературних “батьків” і “дітей”. Для нас важливо, що Ю. Липа зафіксував цю зустріч як акт порозуміння.

Висновки. Можемо стверджувати, що Ю. Липа не обмежував “діяння” письменника лише професійною творчістю – написанням художніх текстів, об’єднуючи в понятті “чину” і творчість, і життєтворення. Зрозуміло, те й те мало бути максимально збалансованим, в ідеалі – адекватним. Правда героїчного характеру на сторінках роману чи новели мала підтверджуватися відповідним життям автора. Такі цілісні постаті народжувала революційна доба, до них віднесемо й самого Ю. Липу.

Список літератури

1. Кримський С. Архетип української культури // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – С. 91-113.
2. Липа Ю. Нотатник: Новели. – К.: Укр. світ, 2000. – 296 с.
3. Липа Ю. Поезія. – Торонто, 1967. – 292 с.
4. Липа Ю. Призначення України. – Львів: Просвіта. – 272 с.

Левицкая Н.Е. Новелла Ю. Липы «Встреча Литераторов»
(поколение литературных «Родителей» и «Детей»)

В статье исследуется характер двух типов творческой украинской интеллигенции.

Ключевые слова: поколение, новелла, характер, интеллигент, концепция, искусство

Levitskaya N.E. J. Lipi's short story «A meeting of Writers»
(generation of literary "Parents" and "Children")

In the article explore tpestyle of creative Ukrainian intelligentsia.

Key words: generation, short story, intellectual, conceptiow

Пост упила до редакції 04.09.2008 р.